Länsstyrelsen
Värmland

Riksintresse för kulturmiljövården: Apertin - Illberg - Ekenäs

Områdesnamn: Apertin - Illberg - Ekenäs

Områdesnummer: K 22

Kommun: Kil

Socken: Stora Kil

Sammanfattning

Innehåll

Fornlämningar, herrgårds-, prästboställe-, jordbruksbebyggelse, kyrkomiljö, kommunikation (järnväg). Järnålder, medeltid, 1600-till 1900-tal.

Urvalsmotiv

Vetenskapligt/pedagogiskt. Kontinuerligt präglat öppet kulturlandskap med flera järnåldersgravfält av yngre järnålderns karaktär, medeltida kyrk- och begravningsplats, högreståndsinfluerad jordbruksbebyggelse som ansluter till länets litterära brukstraditioner, prästboställe/biskopsgård samt landets första järnväg för allmän trafik.

Beskrivning

Bebyggelseutvecklingen i området kan följas tillbaka till järnåldern med exempel i gravfälten vid Illberg och Mogården vilka består av högar och stensättningar. Apertin omtalas första gången 1397 då gården utgjorde kyrkogods under Skara stift. Två kyrkor uppförda under 1300-respektive 1600-talet har funnits på socknens gamla kyrkplats norr om herresätet, varav det så kallade Bromanderska eller Löwenhielmska gravkoret bevarats in i vår tid. Apertins herrgård uppfördes vid 1600-talets mitt med nuvarande utförande från 1790-talet då också parkanläggningen utfördes. Från

byggnadsskedet vittnar i byggnadens inre den så kallade Riddarsalen i barockutförande. I området ingår även prästbostället och biskopsgården Ekenäs med medeltida ursprung. Genom områdets södra del löper en bevarad sträcka av banvallen till Sveriges första järnväg för allmän trafik, den så kallade Fryksta-Clara Elfs järnväg, anlagd 1849.

Kulturhistoriskt värde

Kulturlandskapet vid Apertin-Illberg representerar en lång kontinuerlig kolonisations- och bebyggelseutveckling som återgår till forntiden. Äldst är områdets tre järnåldersgravfält i anslutning till odlad mark av hög ålder. Tillsammans med medeltida kyrkplats och flera kyrkohemman under Skara domkyrka, prästboställe och så vidare markerar också gravfälten ett gammalt sockencentra. Området präglas i hög grad av högreståndS- och herremansbebyggelsen vid Apertins 1600-talsherrgård och vid den före detta biskopsgården Ekenäs med anlagda parker, alléer och stora sammanhängande odlingsytor, vilket gör landskapsavsnittet till en skyddsvärd helhetsmiljö. Apertin kan också knytas till de för länet betecknande litterära brukstraditionerna.

Hot

Ej specificerat.

Skydd

- Apertins herrgård utgör byggnadsminne enligt Kulturminneslagen (KML).
- Gravfält, banvall, minnessten, milstolpe, gamla kyrkplatser med mera utgör fornminnen enligt KML.
- Delar av området omfattas av områdesbestämmelser. • Delar av området omfattas av skydd för landskapsbilden enligt Naturvårdslagen (NVL).

Avsikter och åtgärder

Nybebyggelse och förändringar av befintlig bebyggelse prövas restriktivt. Kalavverkning samt omföring av jordbruksmark till skogsmark bör ej tillåtas.

Riksantikvarieämbetets värdetext (1996)

Motivering

Herrgårdslandskap med karakteristiska uttryck för värmländsk bruks- och högreståndskultur från 1700- och 1800-talen.

Uttryck för riksintresset

Apertins herrgård med barockinteriör och före detta biskopsgården Ekenäs med anlagda parker, alléer och stora sammanhängande odlingsytor. Bevarad sträcka av Sveriges första järnväg anlagd 1849.

I området ingår även

Tre gravfält av yngre järnålderstyp med högar och övertorvade stensättningar.

Övrigt

Riksintresset Apertin-Illberg - Ekenäs överensstämmer i stort med kulturmiljön Apertin-Illberg - Ekenäs (77) enligt kulturmiljöprogrammet för Värmlands län.

Referenser

- Kulturminnesvårdens riksintressen i Värmlands län, Länsstyrelsen 1980.

Ändringsinformation

Datum, kommentar:

- 2007-11-05: Huvuddelen av informationen hämtad från 1988 års beskrivning av riksintressen i Värmlands län.
- 2007-12-10: Beskrivningen av områdets skydd ändrad till aktuella förhållanden och gällande lagstiftning.

Kontaktuppgifter

Välkommen att kontakta Länsstyrelsen för frågor via telefon eller e-post. Telefonnummer och e-postadress finns längst ner på första sidan.